

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Aratás idején.

Örök érvényű ítélet valóságát szemléljük a nyári meleg évszakban, ugy a természeti, mint a szellemi, értelmi élet mezején. A mit az Ur az ő szent akarata ellen elkövetett első bűn büntetésül Ádámra mért, azt kell hordoznia azóta folytonosan minden halandónak!

„Arcodnak veritékével egyed a te kenyeredet!” hangzott az isteni szózat s nincs ember, a ki e végzés hatálya alól kivétel lehetne. Még ama Szent és Igaz is, a ki a bűnbe esett és halál martalékává lett egyetemes emberiség megváltásának dicső munkáját befejezte: veritékkel, sirás és könnyhullatások közepett, esedezéssel és fájdalmas kiáltással járult az eget Urához erőért, kegyelemért, vigasztalásért és abban az imádságban, a melyre minket ő maga tanított, középső helyre állítá az esdő fohászt: Atyánk! a mi mindennapi kenyereinket add meg nekünk ma.

Nem lehet tehát kételkednünk a felett, hogy az a rendes, megszokott, természetesnek elismert munka és fáradalom, melyet a nyári évszak folyamán réten, mezőn, rónán, halmon, völgyben, hegyen szemlélünk, nem egyszerüen és csupán csak a testi eledel megszerzéséért kifejtett igyekezet, hanem egyenesen Isten rendelése és a mindig csak e föld és e földön ember léssen, a vetés és aratás soha meg nem szűnik.

Am e tapasztalati igazság tudatában gondtalanul élhetünk-e? Épen nem! Miénk csak a munka, egyedül Istené az áldás. Annak pedig, hogy arathassunk, szigoruan megállapított előfeltételei vannak. Ilyen előfeltétel első renden is nem a vetés, hanem a szántóföld kellő, gondos megmivelése, a talaj előkészítése. Hiába a legjobb, legegészségesebb, legkiválóbb minőségű mag is, ha a talaj műveletlen, sziklás, bozótos, szikes, vizállásos és így tovább. Mennyi gond, küzdelemmel, igyekezettel kell eltávolítani a földművesnek minden akadályt; mily körültekin-

téssel, odaadással, kitartással kell hozzálátnia a talaj javításához, okszerű és igazolt termékenyítéséhez, ha azt akarja, hogy az elhintendő magvak jó földbe hulljanak. „A földművesnek ha azt akarja, hogy gyümölcsöket élvezzen, előbb fáradsnia kell,” mondja Pál apostol. És Idvezítőnk igen szépen megmagyarázta a magvetőről szóló példázatában, hogy csakis a jó talajba hintett mag terem bő gyümölcsöt, harmincz, hatvan söt száz annyit, ellenben az útfélre, a köves helyre, avagy a bojtortjánok közé vetett mag után nem várhatunk termést. És az ilyen bölcs tanításokból le kell vonnunk a következtetéseket.

Mi magyarok még ma, kiválóbb értelemben véve, az édes hazai föld terméséből várhatjuk anyagi, szellemi, állami, társadalmi, erkölcsi boldogulásunk eszközeit. A mi véren szerzett, véren áztatott, véren fentartott országunk földjét, minden frázis nélkül hasonlíthatjuk azős Izrael ígértföldjéhez. Itt a talaj, az alapfeltétel megvan a boldogulásra, itt nem panaszkodhatunk a víz, a levegő, a föld mostoha viszonyai miatt. De annál inkább előtérbe lép a munkáskérdés. Ha például egy hollandi, vagy helvétiai, vagy tiroli idegen bejárja ezt az országot; vagy csak ha a nálunk már majdnem behonosodott bolgár kertészek itt-ott megfordulnak, szinte szánakozó érzéssel látják a mezőgazdaság, kertészet terén mutatkozó elmaradásunkat. Mi ezt igenis nem vesszük észre, söt büszke önérzettel mutatunk rá egy-egy urasági vagy városi parkra, vagy valamely állami hasonnemű telepre: de hol a nép, oh a nép munkás keze, a melynek vívmányaival dicsekedhetnénk?

Nem bocsátkozhatunk bele ily kérdések taglalásába; hiszen sem e lap jellege, sem a szakszerűség kívánalmái szempontjából nem lehet célunk ilyen — különben rendkívüli fontosságú — tételek vitatása de azt kimondhatjuk, hogy e téren is lelkipásztorainkra, tanítóinkra, gondno-

kainkra, presbytereinkre és egyházunk minden gondolkozó tagjára nagy és elháríthatatlan kötelességek megoldása vár. Érezik és tudják is ezt igen sok helyen. Így például egyes tanítói körök, értekezletek állandóan foglalkoznak azzal az eszmével, mikép lehetne a mezőgazdaság felvirágzása érdekében sikeres actiót indítani; a méhészetet, gyümölcsészetet, kertészetet, szőlőszetet okszerű helyes uton fellendíteni; a termelők helyzetén könnyíteni, a termelési hajlamokat fokozni és így tovább. Mindez azonban csak egyesületi uton érhető el a legbiztosabban; az egyes vállalkozó elszigetelten nem élhet meg számbavehető tőke kockázata nélkül, a mire pedig magyar protestáns lelkipásztoroknál és tanítóknál nem igen gondolhatunk.

Szükséges tehát, hogy a lelkipásztorok és tanítók megértessék a néppel a mezőgazdaság minden ága fejlesztésének gyönyörűségeit hasznos voltát és immár elodázhatatlan, buzgó kezdeményezését e hazában mindenütt. Ne azért művelje a nép jobban és kitartóbban a földjét, mert nagyobb adót kell utána fizetni és ezt ki kell sikeríteni, hiszen az ilyen munka robot, kényszer és nem méltó az emberhez: hanem művelje azért, mert ez Isten rendelése, másíthatatlan örök érvényű erkölcsi törvény; emeltyüje az egyéni, egyházi, állami jólétnek, biztosítéka nemünk fenmaradásának. Főképen ezen a zsiros Alföldön létesítenünk kell mintatelepeket.

Sajnos, még faiskolák sincsenek oly városokban sem, a hol pedig a lakosság kizárólag földművelő elem. Mi nem versenyezhetünk gyári cikkeikkel, sem iparunkkal, még a tudomány terén is szerény vallomásokat tehetünk. Az egyedüli versenyképes pálya — mely előttünk ez idő szerint nyitva van — a mezőgazdaság, a földművelés. Csupán ennek intenzív és extenzív ápolása segélyével emelkedhetünk minden más tekintetben.

Ragadjanak meg tehát lelkipásztoraink és tanítóink minden alkalmat és okot arra nézve, hogy a helyi viszonyokhoz és szükségletekhez képest, az erkölcsi és honpolgári kötelesség komoly hangsúlyozásával, fokozottabb lendületre juttassák népünk körében a földművelést. Menjenek elől jó példával önönmagok.

Ugy is ösmerik azokat a kiváló és az utódok hálájára méltó lelkipásztorokat, paedagogusokat, a kik e téren valódi jóltevői, atyái voltak gyülekezeteiknek. Jóakarát, kötelességérzetet, munkaképet, honszeretetet a leghathatósabb istápjai a magyar földművelés felvirágoztatásának s a ki itt szóval, tettel megteszi, a mit tennie *kell*, az áldásos munkát végzett Isten és emberek előtt.

Ugyan kinek ne volna édes álma a tejjel, mézzel folyó dus Kánaán! Munkával, erénnyel Isten segedelme mellett tegyük azzá mi és a mi fiaink ezt a szívből-lélekből szeretett és választott örökségül nyert édes magyar hazát!

F.

TÁRCA.

Mit várhatunk a jövőben körülbelől.

D. Snijder után hollandból.

[Folytatás.]

Ezen nagy papi eszményről irt Mr P. van Bemmelen „Sociaalpolitieke gerindheden“ 1872. „Annak — az ultramontán pártnak — a törekvése, a római egyháznak mindent magában foglaló (átölelő) absolut uralma az állam, az egész társadalom, az egyének házi s magán élete, úgy az egyházi, mint világiak fölött. Azt kívánja úgy az általa kormányzott társadalomban, mint az uralkodó egyházban, hogy a papoknak úgy a világiak mint a rendieknek, (szerzetesek) a laikusok felett kell állaniok rangban, tekintélyben, előjogok s a pénzeszközök felett való rendelkezésben. Egyébiránt annyiban van kibékülve a létező viszonyokkal, a menyiben ezek az egyházat szolgálhatják.

Egyedül a helyes értelmű róm. kath. vallást türi. Mikor az egyház szerét teheti, a protestánsokat, anglicanokat, görög- és ó-katholikákat s jansenistákat vagy minden lehető erőszakos eszközökkel megtérítik, vagy elűzik. Az egyházzal szemben való engedetlenséget, tanától való eltérést jogtalanságnak tekintik s a legszigorúbban büntetik, hol ez hasznos. A legkisebb vallásszabadságról tehát ép oly kevésbé lehet szó, mint bármely más szabad-

ságról szellemi téren. Tudomány, művészet, sajtó, minden nyilvános előadáson közvetlen egyenesen a cenzori felügyelet alá vetvék. A tanítás magasabb és alsóbb fokon, nemcsak az egyház tekintélye alá vetve, hanem abból kell kiindulnia s egyedül lelkészek kezében van. A nép jóléte s előmenetele iránt kevés érdekléssel viselkedik. Arra azonban igen nagy gondot fordít, hogy a tagok munkája által nyert kincsek kegyes adományok útján dicsőségének s világi s egyházi lelkészeinek szolgálatának javára s őket oly állapotba helyezze, hogy minden munkától menten éljenek, mivel az nem illik állásuk s hivatásukhoz.

A társadalmi problémát mellőzi. Az államháztartásnak szemökben veszedelmes célja van, mert nagy súlyt fektet a földi javakra, a gazdagságra s élvezetekre, melyek a vallásos életbeli meggyőződést félrevezethetik s az egyház uralma alól elvonják. A munka s productio tana neki ép oly kevésbé tetszik, mert ez összekötésbe jön a számtalan szent napok megtartásával s a munkától való tartózkodással s az egyháziak improductivitásával. Örömet akarja enyhíteni a szegénységet kegyes szavakkal. De nem alaposan elbánni azzal; mert szerinte a szegénység isteni intézmény: s szegények az egyház védenecsei kiválóképen s velők az egyház befolyása alapföltételeinek egyike semmisülne meg. Ugyanezen okokból ellene van aztán az emberi nyomorúságok alapos orvoslásának is, így különösen ragályos betegségek elejét vételének s a nép egészségére vonatkozó nagy intézkedéseknek. A halál mellett mindazáltal

TANÜGY.

Visszatekintés.

Bezáródott az iskolák kapuja, ismét elmúlt egy iskolai év. Tanítók és tanulók, szülék és általában a nagy közönség vegyes és különböző érzelmekkel tekintenek vissza a lefolyt esztendőre. A tanítók, kimerülve 10 hónapi szakadatlan munkának idegölő fáradozásaiban, erőt és buzdítást nyernek jobb növendékeik fejlődésének, előmenetelének tapasztalásából, ami bizonyítja, hogy küzdelmük hiába való nem volt; e jól eső érzelmet ellensúlyozza, de meg nem semmitheti az a szomorú tapasztalat, hogy a tanuló ifjuság egyik s pedig rendszeren nem kisebbik részében, a tanulásban kívánatos komolyságot, a tudományos igazságok iránti önzetlen szeretetet, az emberi és hazafui kötelességek menél tökéletesebb betölthetésére irányuló nemes ambíciót felébreszteni, megerősíteni nem sikerült. Méltán szomorítja ez a megdöbbentő jelenség a tanító lelkét nemcsak azért, mert sisyphusi munkát végezni minden a legkinosabb feladatok közzé tartozott, hanem főként azért, mert a jövő társadalom üressége, tartalom nélküli akarhatnomsága, a komoly, kitartó munkától való irtózása tűnik fel előtte, de megnyugvást találhat s kell is tanálnia magára nézve abban a körülményben, hogy ennek az elszomorító tünetnek okai nem az iskolában, nem az ő tanítói működésében, hanem épen jelenlegi társadalmi viszonyainkban, megmetelyezett közszellemünkben találhatók fel. Mert az iskola munkájának eredménytelenségében sokkal nagyobb része van a társadalmi beteges közszellemnek, mint maga az iskolára követ dobáló társadalom hiszi. Az iskola falain kívül mind mélyebb gyökeret kezd ugyanis verni az a veszedelmes felfogás, hogy az iskola csak az élet anyagi javának elérésére szolgáló lajtorja, szük-

séges rossz, külső kvalifikációt adó intézmény, melynek csak a bizonyítványai érnek valamit, ellenben a benne nyerhető tudásra, kézzel meg nem markolható hasznot nélkülöző ismereteire az életben, a mindennapi kenyérért marakodó prózai életben vajmi kevés szükség van. Az ilyen felfogással saturált ifjuba aztán beleoltani a tudás iránti nemes szeretetet, a kötelesség teljesítésében gyönyörködés felmagasztaló érzését szinte a lehetetlenséggel határos.

A tanulók közül azok, kiknek sikerült az iskolai évet bukás nélkül befejezniök, megkönnyebbülten sietnek a szünidő élvezésére, de örömeiket — legnagyobb részben — megzavarja az a rájuk nézve keserű gondolat, hogy ez az iskolai év két hónap mulva újra kezdődik. A bukottak pedig, a helyett, hogy magukba szállva a hiányok komoly pótlására tennének ünnepélyes fogadalmat, elkeseredve „az osztályozás igazságtalanságán”, — kénytelen-kelletlen fognak hozzá — ha ugyan hozzáfognak — az elhanyagolt tantárgy gépies betanulásához, vagy pedig végleg háttat fordítanak az iskolának, melyet a munka nélküli könnyű megélhetésre alkalmas helynek nem tapasztaltak.

S a szülék? Ők — tisztelet a kivételeknek — örülnek, ha gyermekök a lajtorján egy fokot bukás nélkül haladt, s szidják az iskolát, „a lelketlen tanárokat”, ha a kapaszkodás nem sikerült. Rendszeren nem azt kérdezik hazatérő gyermekeiktől, mit tanultak, miben gyarapodtak az elmúlt iskolai évben, hanem csak azt, milyen a bizonyítvány? Ha ez jó, ki törődnek azzal, miért adták; ellenben ha rossz, a felszakadó keserűség rögtön kész az iskolai rendszer epés kritikájával. Arra, hogy a hiba talán másutt is volna kereshető, vajmi kevesen gondolnak.

Különösen az érettségi-vizsgálat bukottai élvezik az általános részvétet a tanítók és az iskolai rendszer rovására. Szülék, közönség és sajtó kórusban jajdulnak

a szegények és betegek járultak leginkább az egyház hatalma emeléséhez. A munkásoknak sorsukkal való elégedetlensége szerintök lázadás az Istentől szerzett rend ellen, a mire az egyház a maga országát építi mindenha. Végül azon kérdésre térünk át:

Mi a protestánsoknak kötelessége napjainkban a római egyházzal szemben?

S a midőn néhány eszközre mutatunk Róma tanának s törekvéseinek meggátlása végett, már mindjárt előre azon téves nézetnek akarjuk elejét venni, mely talán némely megfontolatlanul ítélő olvasónál főnforoghat. Küzdelmünk nem irányul római testvéreink ellen s nem is mindenki ellen, hanem a római egyház erőszakos, önhitt vallási s állami (politikai) törekvései ellen. Ha teljes szívből kívánjuk is, hogy minden római a pápától Krisztushoz térjen meg, s mint szegény bűnösök ezen mennyei főpaphoz járuljanak, hogy egyedül hit által kegyelemből igazuljanak meg, anélkül, hogy üdvösségüket emberekre építenék, mindazáltal nem akarjuk a jóhiszemű rómaiakat megsérteni tévelygéseik oly kézzelfogható bebizonyításával; s nem is akarjuk feledni, hogy mi, minden külömbőség mellett is, még sok tekintetben ugyanazon hitalapon állunk. A rómaiak hisznek az Atyában, Fiában s Szent-Lélekben s mi velük ugyan ezt tesszük. Ha hitöknek alapja az az igazság, melyet az apostoli hit 3 cikke fejez ki, az egyszersmind a miénk is. Ugyanazon keresztséggel kereszteltettünk meg; ugyanazon megfeszített Üdvözítő-

ben dicsekedünk s a kik Róma gyermekei közül igazságban keresik az Urat, azoknak örömet nyújtjuk testvéri jobbnak, mi kik az egy közönséges keresztyén egyházban s a szentek egyezésében hiszünk. Különbséget kell tennünk római és római közt. Köztük sok nemes lelkek vannak, példányképek a protestánsok és rómaiak előtt egyaránt, kiket barátainknak nevezni, megtiszteltetésnek tarthatnánk. S ezekkel, kik magok is elszomorodnak az üdvtelen világi irány miatt, mely az ultramontánok üzelmei következtében egyházukat mindinkább meggyalázza, magunkat összeköttetésbe érezhetjük velök egy magasabb egységben. Ámde mégis attól tartunk, hogy ezek, kik első helyen katolikusok s csak másodsorban kívánnak rómaiak lenni, számban mindinkább kevesbednek. Mióta a papok mindannyian ultramontánokká lettek s az oktatást az egyházban s iskolákban egészen jezsuita szellem hatja át, ezen idő óta köztünk oly nemzetség nőtt fel, mely római testestől-lelkestől, a mely a protestánsoktól, mint eretnekektől való irtózást legfőbb erényeként tanította tekinteni; a mely a pápai tan szerint az egyházat mint legfőbb jót szereti, haza, nép s család sőt az apa s anya felett is, s a mely pedig épen azért mély ür által érzi magát elkülönítve. Inkább érezzük irántok szármalmat, mert ők inkább áldozatok, mint rosszakarók. Legyen bár ez így, nem kevésbé elszomorító azon tény, hogy az a régi jó vágású, jóhiszemű katolikusok száma mindinkább fogy. Kik a protestánsokat mint testvéreiket a Krisztusban tekintenek, szeretnek s midőn

fel az „igazságtalanság“ ellen, mely a szerencsétlen ifjakat „elbuktatta.“ „Hogy lehet“ — így mondják — „elbuktatni az érettségi vizsgálaton azt, a ki nyolcz középiskolai osztályt sikeresen elvégzett? Hol itt az következetesség, mikor a 8-ik osztály tanára elégségesnek itéli a tudását ugyanazon ifjúnak, akit egy hónap mulva ugyanazon tanár elégtelennek nyilvánít? Miért eresztik a 8-ik osztályba, ha látják, hogy az érettségi vizsgálaton az illető megfelelni nem tud?“

Alljunk meg e kérdéseknél egy kissé, mert szakavatott emberek előtt bármily jogosulatlanok és naivak is e kérdések, az iskola iránt érdeklődő avatatlan nagy közönség méltán várhatja azokra a feleletet. — Való igaz, hogy aránylag igen nagy az a perczent, mely érettségi vizsgálatainkon évről-évre elbukik. Természetes és semmi csodálni való nincs rajta a távolról szemlélő előtt, ha az elbukott növendékek szülei elkeserednek, mikor gyermeküket az életbe vezető ajtó küszöbén felbukni látják. Meg lehet magyarázni a konkrét esetek által közvetlenül épen nem érdekelt nagyközönség csodálkozását is, a mely megfoghatatlannak tartja, hogy valaki átmehezen a 8-ik osztályon, de ne mehezen át az érettségi vizsgálaton, mert hiszen a nagyközönség nagy része vagy nem tett érettségi vizsgálatot, vagy reggen tett s így nem emlékszik rá, hogy a 8-ik osztály vizsgálata és érettségi vizsgálat nagyon is különböző két dolog.

Pedig hát a legtöbb kesergő szülének ha van is oka keseregni, ezért legfeljebb önmagát s nem az iskolát vádolhatja. Az érettségi bukottai rendszeren nem az érettségén buknak először. Az osztály-jegyzőkönyvek, az évközi értesítők írott s bárki által megtekinthető tanúságai annak, hogy e jobb sorsra érdemes ifjak már éveken keresztül bugdácsoznak s nem egyszer a tanár humanus érzését rutul kijátszva mennek át egyik osztályból a másikba. Az évközi értesítők „jegyzet“ rovatában a legtöbb ilyen martirnak tekintett ifjuról olvas-

ható az a tanárkari vélemény és tanács, hogy tudományos pályára nem való, az intézetet hagyja el. S ha mégis nagy nehezen keresztül törtet a nyolcz osztályon, ismét megkapja a figyelmeztetést, hogy érettségre ne álljon elő. Mikor aztán a szüle semmiféle jóakaratu tanácsra nem hallgatva érettségire küldi fiát, s mikor bekövetkezik az előre megjósolt bukás: vajjon ki itt a hibás, az iskola-e, mely növendékével és a szülövel szemben a humanismus végső határáig elment, vagy a szüle, a ki az elfogulatlan szaktestület többszörös figyelmeztetését füle mellett bocsátja el? Ki itt a következetlen, az iskola-e, mely óva inti a növendéket a rája váró bukástól, vagy a növendék, ki ez intést semmibe sem veszi.

Igaz, van az iskolának is egy nagy gyengéje: a humanismus tulhajtása. De hát kinek nem esnék meg a szive, mikor a szüle könyörög, hogy a IV-ik osztályt hadd végezze el fia, mert hiszen akkor legalább elmehet kereskedelmibe vagy tanítóképezdebe? Mikor a VI. osztálybeli növendék rimánkodik apja, anyja segítségével, hogy legalább gyógyszerésznek, jegyzőnek vagy gazdának mehezen, amire okvetlen 6 osztálynak elvégzése szükséges? vagy mikor esküszik a fiu és a fiu szülője hogy nem akar a gyermek tudományos pályára lépni, csak épen a 8-ik osztályt szeretné, ha már idáig jutott, elvégezni, mert onnan mehet a vasúthoz, postához stb.? Bizony sokszor működik ilyenkor a tanárnál az igazságosság rovására a humanismus, a mit aztán azzal hálálnak meg az illetők, hogy megfelelkezve minden ígéretről, fogadalomról, melylyel a kegyelem-elégségest kiereszszakolták, mennek a következő osztályba, illetőleg vakmerően nekivágnak az érettségi vizsgálatnak, melynek szomorú kimeneteleért aztán mégis a tanárt, az iskolát vádolják.

S a nagyközönségnek, a sajtó műmegebotránkozójának is tudniok kell, hogy az érettségi vizsgálat nem egyenlő a 8-ik osztály vizsgálatával, az érettségi vizs-

mi Róma ellen való küzdelemhez szükséges eszközökről beszélünk, tévnezetükön kívül főleg ezen sajnálatos szellemet vesszük tekintetbe. Törekvésünk ezen szerencsétlen szellem ellen irányul, mely Rómából kiindulva római keresztyén társainkat a protestánsok ellenében egy nagy harcra kész táborra alakítja, s mely vallásszabadságot, hazát, együttélést, államot s családot kiszámíthatatlan veszélylyel fenyeget. Nem a jó érzésű rómaiak ellen, hanem ezen fatalis szellem ellen irányul a mi küzdelmünk.

Tekintve ezen szellemet, legelsőbbben mint legszükségesebb dolog áll előttünk: **a protestáns öntudat erősítése.**

A Leeuwardenben 1874. okt. 29. tarott hollandi protestáns gyűlésen mondta Opzoomer egyetemi tanár, Jorisson J. P. előterjesztése kapcsán: „Látom a pillanatot közeledni, a midőn Hollandiának a maga törvényét meg kell hoznia . . . . Bárcsak minél később érkeznek el Hollandiára ez a szomorú pillanat; bár csak az én jóslatom beteljesedése sokáig elmaradna. Amde bizonyosan el kell annak jönnie!“ Ezzel szemben Rauwenhoff L. W. E. egyetemi tanár így nyilatkozott: „Az egyedüli biztos politika, hogy kerüljünk minden előleges rendszabályokat, aztán annyival több erővel repressive küzdjünk az ellen, mit a törvény, mint a társadalmi rendre nézve veszedelmest, elítél. Engedtessek meg minden egyházközségnek az a szabadság, melyet a törvény bármely egyesületnek megad, de az

államügyész soha ne tartsa zárva szemeit s ne habozzon kezeit kinyújtani ott, hol azt a törvény parancsolja.“ Midőn két ily nagy tudományú férfiú az intézkedések szükségességét illetőleg, (a milyeneket német szomszédaink alkalmaznak az ultramontánok megzabolázására) különböző nézetben vannak, a döntést inkább az arra illetékesebbeknek engedjük át. Mivel pedig mindketten egyértelműleg elismerték a Róma részéről fenyegető veszélyt, annál nagyobb sürgősséggel kérjük mindazokat, kik befolyást gyakorolhatnak, hogy ne kicsinyeljék tehát a protestáns öntudat fölébresztésének igen nagy fontosságát. S mily sokat tehetnek e tekintetben az igehirdetők s tanítók. Gyermekeinket óvni kell a római iskoláktól még jobban, mint ez napjainkban történik, habár azok oly ártalmatlanoknak látszanak is. Emlékeztetni kell őket azon nagy tettekre, miket a reformatio hősei Isten erejével véghez vittek. Azon nagy előnyöket, melyeket mi római keresztyén társaink fölött élvezünk, szent komolysággal kell szemök elébe tartanunk. Mihelyt életkoruk megengedi Róma főtételeinek igaztalanságát a szent irás világánál kell előttük feltüntetni. S mily tapintattal s szeretettel tárgyalható ez és pedig oly zsenge idejük előtt! S mennyire kerülni kell a vallásgyűlölet szítását, hogy saját előnyeiért egyedül Isten iránt való hála töltse el a sziveket. Soha vallásgyűlölet, óh nem! Ez soha, mert ez oly keresztyéntelen s keserű következményei vannak; csak háládatosság s szeretet azon Isten iránt, a ki nekünk a

gálat anyaga magában foglalja a 8-ik osztály tananyagán kívül ugyyszólván mind a nyolc osztály tananyagát. Innét van, hogy a 8-ik osztály elvégzése még magában nem képesít az érettségire; innét van, hogy a ki mind a nyolc osztályon keresztül nem készül szorgalmasan az érettségi vizsgálatra, csak rizikóval állhat ott elő s hogy ez a rizikó nem mindig, sőt nagyon ritkán válik be. Átmehet valaki a 8-ik osztályon, de ha nem tanul külön az érettségire, meg fog ott bukni. De hogy arra is el lehet készülni, mutatja azoknak a példája, a kik még nem buknak. Dehát arról aztán az iskola csak nem tehet, ha valaki lelkiismeretlenül áll elő vizsgálatra? Avagy az ifju emberben nincsen hiba s neki hibájáért bűnhődnie nem kell?

Hiszen az ifjuság csak addig áll az iskola fegyelmező hatása alatt, míg az iskola falain belül van. Azon-
tul az egész élet arra törekszik — tisztelet ismét a kivételeknek — hogy az iskola kötelességébresztő hatását paralizálja. S ennek tudatában van a nagyközön-
ség körültekintőbb, aggodóbb, józanabban gondolkozó része is. Épen előttem van egy nagyobb napilapnak legujabb száma, melynek cikkezője hasonló gondolatokkal tépelődik s következőleg nyilatkozik ifjuságunkról: „Az ugynevezett művelt fiatalságnak az a honunkban tulnyomó része, a mely otthonától távol kénytelen iskolába járni, 10 éves korában lelkileg szabadjára marad. Lesz belőle mihamar szabados, hencegő, elbizakodott fickó, ki nem ismer, a napi 5–6 órai iskolai idő kivételével sem fegyelmet, sem előljárót, sem okosabb, sem tiszteletreméltóbb egyént önmagánál?”

„Felsőbb osztályokban már övé a világ. Gaudemus igitur, juvenes dum sumus. Él neki nem való örömmel mihamar egész rogyásig.. mi meg még fokozzuk ő kelmék elbizakodottságát, félszégeiket türelmünkkel, majom szeretetünkkel. Hisz bennük van örömünk, ök reményeink letéteményesei“ . . stb.*)

*) Magyar nemzet, 1900. jul. 4. sz. 13. lap.

Krisztusban oly sokat adott. Ha ezt korán a szívébe vessük s abban lakozást vesz, akkor biztonságban vagyunk. A hatalmas fegyver, mely a világot legyőzi, még mindig: a hit (1. Ján. 5. 4). Egyedül a hit ad ma is erőt a nagy tettekhez. Ez örzi meg tisztán álláspontunkat, úgy hogy nem tévesztjük össze a földit a mennyivel, a világit a szellemivel, Isten országát e világgal, de sőt mindig készek vagyunk önmagunkat megtagadni az igazság s jogosság ügyéért. Ez a hit Istennek hatalmas ereje a bűnös emberben, mely vértanúkat nevel, mely előtt a sátán is meghajol, oly hatalmas a megfeszített Jézus Krisztusban vetett hit, kinek mindenhatóságáról s közzellétéről bizonyosak vagyunk (Mt. 28. 18–20); ezért a hatalmas paizs tehát: a mi hitünk!

A második eszköz, melyet kiemelünk a következő: *hogy a tudatlanok szeméit felnyitni s a közönyösöket felserkenteni törekedjünk.* Ha Róma napjainkban mindig merészebben lép föl s Európa némely országaiban látszólag növekedést mutat, ennek nem az az oka, hogy ő maga oly nagy életerővel rendelkeznek, vagy igaza volna, hanem hogy sokan a protestánsok közül vagy elvesztették hitüket s ezzel együtt protestáns egyházunk iránt érdeklődésüket, vagy Róma szép szavai s látszólag ártatlan fellépése által elvakították engedték magukat. Ha sok protestánsnal a Róma részéről fenyegető veszélyről beszélünk, s ime hitetlenül mosolyogva néz rád; úgy találják, hogy szerfelett túlo-

Ime egy komoly, magába szálló egyén elfogulatlan nyilatkozata a komoly sajtóban a gondolkozó közönség köréből. Vajjon az a középiskolai ifjuság, melyre e jellemzés ráillik — s ráillik kivált a nagyobb városok ellenőrizhetetlen ifjuságára — az iskola, a rendszer hibájából bukik-e tömegesen az érettségi vizsgálatokon?

Vannak az iskolának, vannak a rendszernek, vannak különösen az érettségi vizsgálat rendszerének fontos, lényegbe vágó hibái, melyektől az iskolát és ifjuságot megszabadítani elsőrendű kötelessége minden arra hivatottnak; ne feledjük azonban, hogy e hibák között egyetlenegy sincs olyan, mely miatt csak egy növendéknek is meg kellene buknia. A milyen igaz az, hogy a tanítás eredménye első sorban nem a tanrendszerrel, hanem a tanártól függ; épen olyan igaz az is, hogy a legjobb tanárnak, a legbuzgóbb igyekezetnek is hajótörést kell szenvednie a korán szétmálott jellemű, akarakterjétől, munkakedvétől, ideálok iránt való lelkesedésétől az élet által megfosztott ifjuság erélytelenségén. Az iskola nem alkothat külön világot a nagy világban s épen azért nem lehet képes arra sem, hogy a mit ez a nagyobb világ az ifju emberen 18 óra alatt ront, azt 6 óra iskolai idő alatt felépítse.

Midőn azért visszatekintünk a lefolyt iskolai év eredményére s annak szomorú jelenségei szomorú érzelmeket ébresztenek bennünk: ne legyünk egyoldalúak, ne legyünk igazságtalanok az ifjuság fejlesztésére hivatott egyik faktor iránt, hanem lássuk be, hogy a másik faktor, mely amannál sokkal hatalmasabb, példaadásával, gondolkozásmódjának, cselekedetének korrektségével amannak előtte tartozik járni. Majd ha a társadalom ezt megteszi s eredménye az iskolai tanításnak akkor sem lesz: csak akkor lesz jogában az eredménytelenségért követ dobni az iskolára. Majd ha a társadalom abbahagyva a létért való küzdelem mai nemtelen, szinte állatias harcát, ideálokért lelkesedik s ez ideálokat beleoltva ifjainkba, küldi őket az iskolába, hogy attól tar-

zol s szánakoznak rajtad, hogy oly balga vagy, miként magadat árnyképekkel aggasztod; s ha az igazságot még oly tapintattal is a maga meztelenségében állítod föl s Róma törekvéseit föltárod, azt veszik csak még egyszer tőled rossz néven, hogy a kedves római egyházat oly szégyenletesen félreismered. S ennél bizonyára semmi sincs szomorúbb, mert ez természetesen Róma malmára hajtja a vizet, mivel semmit se n akar inkább, mint hogy a protestánsok aludjanak s előtte tért nyissanak. Nincs kedvesebb előtte, mint az égis magasztalt protestáns türelmesség, mely mindent eltűr, mivel nincs titkos érdeke. Ezt élvezni, ha a protestáns nép nála fölényben van; barátságosan közeledik felénk s hangoztatja a szabadság s egyenlőség jelszavát mindenek részére, mert ez kilátást nyújt neki arra, hogy egykor saját elvét alkalmazhatja: „A hol ti protestánsok többségben vagytok, a ti elvetek alapján követeljük számunkra a szabadságot; a hol mi vagyunk többségben, megtagadjuk tőletek a szabadságot a mi elveink alapján.“

Ámde már épen azért az életfentartáshoz megengedett törekvésből kifolyólag igen áldásos volna a sok közönyösök felrázása, s a tudatlanok fölvilágosítása: mert jobb a tűznek elejét venni, mint oltószereket alkalmazni, midőn már a láng fölcsapott.

Fuhász László.

(Vége. köv.)

talmat, határozottságot nyerjenek: csak ekkor tüzheljük a megvalósítás reményével zászlónkra azokat a magaszos célokat, melyeket az országos középiskolai tanár-egyesület lelkes elnöke az egyesület tegnapi temesvári gyűlésén hangoztatott.

Adja Isten, hogy ez az idő minél hamarább elkövetkezzék.

Debrecen, 1900. jul. 4.

Spectator.

NEKROLOG.

VISKI KRÜZSELYI BÁLINT.

(1844—1900).

Krüzsellyi Bálintnak, a máramaros-szigeti jogakadémia legközelebb elhunyt kiváló tanárjának nevét és buzgó tevékenységét óhajtom e lap hasábjain, e rövid megemlékezésben megörökíteni. De a midőn ehhez készülnök, érzem, hogy ezt egy necrolog keretében megtenni bajos lesz. Hiszen az ő szakadatlan, s minden nemes irányban kiterjedő munkássága bő anyagot szolgáltatna egy kötetre menő élettörténet megírásához úgy, hogy annak csak legfőbb vonásai is, messze túlhaladják egy hírlapi necrolog határát.

Pedig ha vázlatosan kell szólanom az ő nemes életéről, valóban nem tudom, melyik oldalát mutassam be annak, a ki *egész ember volt a szó legnemesebb értelmében*, a ki minden irányban s mindenkivel szemben igazán állotta meg helyét, a ki munkás családapa, lelkes hazafi, lelkiismeretes tanár, buzgó egyháztag, minden közügyet nemes odaadással szolgáló polgár, s minden könnyet letörölni óhajtó igaz keresztyén volt, s egész életében jót tett mindenkivel s fájdalmat csak halálával okozott. Arany tiszta jelleme, fenkölt idealismusa szinte nem is illett be e mi gyűlölködő anyagias korszakunkba.

E nemes tulajdonai tették őt oly közbecsültté és szeretetté, minővel igen kevés ember dicsekedhetik. A valóság mutatja, hogy nincs senki, a ki őt ismerte és ne szeretete volna. Éclatáns módon nyilatkozott ez meg temetésekor, melyről a legidősebb szigeti polgárok állítják, hogy soha még egyetlen gyászbeszéd alkalmával sem volt városunk lakosságánál ilyen általános és nagy a fájó részvét.

Krüzsellyi Bálint Máramarosmegyében Viskén született 1844. márczius 6-án köznemesi családból. Jeles képessége már az elemi iskolában kitűnt, minek folytán az akkori viski lelkész Géressy László reá vette az apát, hogy fiát a tanulói pályára adja. Így került Krüzsellyi a szigeti iskolába a hol, hogy magát fentarthassa, idejét, erejét saját tanulmányainak végzése mellett csakhamar meg kellett osztania mások tanulmányainak elősegítésével. Elég fáradság külön külön is, anyival inkább együtt és egyszerre. És ő mindkét irányban még is megállotta helyét. Tanulótársai már akkor is csudálták s irigyeltek, de példaként nem igen tudták követni nagy szorgalmát, türelmét, lelkiismeretességét. E mellett már ekkor kezdtek kidomborodni kiváló jeles tulajdonai. A szeretetreméltó, előzékeny módor, a segíteni kész szívesség, az emberek lelkületéhez alkalmazkodni tudó okos bánásmód, a durvaságnak, sértéseknek eltűrni, sőt megbocsájtani tudása, mind oly tulajdonai voltak neki, a melyek által már mint tanuló megszerezte és kiérdemelte úgy iskolatársainak, mint tanárainak szeretetét és ragaszkodását.

Gymnásiumi pályája bevégezése után pap akart lenni, s be is iratta magát Debrecenbe theologusnak, de mivel a jogi cursus bevégezhetése részére itt Szigeten több előnyöket ígért, s már ez időben Várady Gábor családjánál is nevelősködvén, helyzete előnyösen megváltozott, letett első szándékáról, s itt folytatta jogi tanulmányait és Sárospatakon végezte azt be, a mely után 1868-ban szülővárosa *Visk* hívta meg jegyzőjéül. A nagyratörékvő ifju ideális lelke nem közönséges kenyérkereső pályának képzelte a jegyzői állást, hanem abban látta a nép mentorát, a kinek szép hivatása annak ezernyi ügyét, baját tanácsal és tettel javára intézni. De a prózai és sablonos dolgok gátat vetettek a szép idea megvalósításának, s ő maga is belátta, hogy kár volna neki egy elzárt helyen véka alá rejtteni az ő világosságát, s ugyanazért felment Pestre folytatni a Várady családnál félbenhagyott nevelősködést. (Itt volt tanítványa Várady Gabriella, Hieronim Károly volt belügyminiszter neje.) Ekkor kezdett irodalmilag munkálkodni. Népies tartalmu beszélei, politikai cikkei feltűnést keltettek. Sok szép dala a nép ajkán messze elterjedt. Ez időben írta a mindenfelé ismert szép nótát: „*Nem volt párja a faluban Kerekes Andrásnak stb.*“

1870-ben báró Eötvös felhívására Schveizba ment, hogy a miniszter által itthon felállított szándékolt gazdasági iskolák számára tanulmányokat tegyen. De időközben az Eötvös halálával dugába dőltek a lánglelkű államférfiu által meleg szeretettel ápolt szép eszmék, s azok megvalósítására többé gonolni sem lehetvén Krüzsellyi is más téren gondolta megállapítani jövőjét. S örömmel fogadta el azért a meghívást, melyben a szigeti Lyceum előljárósága jogtanárságra hívta. Itt ez új pályán találta aztán meg tudásának s az ő egész egyeniségének a megfelelő munkakört, a melyen aztán mindvégig megmaradt, diszére szolgálván az ev. ref. tanári karnak, s hasznára a jogoktatásnak.

Az új hivatal kezdetén mindjárt megnősült, feleségül vevén *Pellády Lajos* ügyvéd kedves leányát *Erzsébetet*. Házassága mindenben boldogító volt. Édes kis apróságok népesíték be lassanként a kedves fészket, hol a tisztelt családfő a jó nőben s a szépen fejlődő gyermekekben megtalálta a földi boldogságot, s élvezte a mindenünnen felé áradó köztiszteletet és szeretetet, melylyel őt városa, megyéje, egyháza s a társadalom sokképpen kitüntették.

A közkedveltség és a jóhír néhány év multán a bodrogparti kis Athenének, Sárospataknak jogakadémiájához hívta őt, s az a 12 esztendő, melyet Krüzsellyi ez ősi collégium egyik legfontosabb tanszéken eltöltött a csendes munkásság és a legszebb családi élet folytatása volt. Ott a csendes kis városban, a hol a mindennapi élet lármája nem fogja el a kedélyeket s mindenki hivatásának él, sokat foglalkozott a boldogult az irodalommal. Az „*Irodalmi kör*“ felkérésére iskolai kézikönyveket is írt, a melyek közzül különösen bevált a magyar alkotmánytan, a mely több kiadást is ért, s ma is használatban van.

Sárospataki tartozkodásához azonban szomorú emlék is fűződik. Legidősebb leánya Erzsike 8 éves korában, minden megmagyarázható ok nélkül elvesztette hallását, s e bajon a gondos szülék minden igyekezete nem volt képes segíteni, bár nem csak a főváros, hanem a külföld hírnevesebb orvosainál is próbáltak segítséget keresni. A gyermekét forrón szerető apa lelkére ez nagy csapás volt, s midőn látta, hogy a testi bajon nem lehet segíteni, kettőzött gonddal látott lelke neveléséhez.

Költői lelkének egész melegével ápolta és fejlesztette a gyermek fogékony lelkében a legnemesebb idealismust, ki csakhamar az édesapától örökölt meleg érzéssel, s igazi közvetlenséggel tette meg első irodalmi kísérleteit, s Krüzselyi megérte azt, hogy Erzsike leányának tehetsége megizmosodott, kifejlődött, s a költő apa, költő leányának pár évvel ezelőtt megjelent versköteté általános elismerést, sőt feltűnést keltett. Krüzselyi egészségére azonban a Hegyalja szeles climája, — különösen mióta asthmája előrehaladott, nagyon kártékony hatást tett, s ez döntő ok volt arra, hogy vágyott el onnan, s 1889-ben a szerényebb javadalmazású szigeti jogi cathedrát az igazgató-tanács meghívása folytán elfogadta.

Az iskola és társadalom tárt karokkal s meleg szeretettel fogadta a visszatérő régi ismerőst, s mindjárt helyt adott a közügyek vezetésében a kipróbált érnek.

A levegőváltás egészségére jónak bizonyult, s ő egész megifjodva fogott újra a munkához, s bátran el lehet mondani, hogy nem volt Sziget város életében és társadalmában az utóbbi évtized alatt egyetlen olyan számot tevő ügy, a melyben ő tevékeny részt ne vett volna.

Buzgó és lelkiismeretes pénztárnoka és igazgató tanácsosa a ref. lyceumnak s presbytere az egyháznak, tanácsbírája a Máramaros-ugocsai egyházmegyének (Jellemző dolog népszerűségére megemlíteni, hogy ezen választáskor minden egyház szavazata reája esett) s ezenfelül tevékeny munkása minden culturális és jótékony intézménynek.

Ily szép pályát megfutott, s ily sokoldalulag hasznos ember dőlt ki Krüzselyi Bálintban.

Az utóbbi időben elég egészséges szint mutató embert a tél folyamán sokszor gyötörte már az asthma. De ezzel ő nem sokat törődött. Bármilyen erősen lépett is fel néha nála, pár napi pihenés rendbehozta őt.

A tavasszal is meghülve, köhécselve ment el Patakra, — felhasználva a husvétii szünidőt, — ottan telepített szőlője megtekintésére. Influenzával jött vissza, mely ágyba döntötte. Állapotáról mindjárt komolyan aggasztó hír terjedt szét, mely városzerte megilletődést keltett. Felcsillant ugyan még egy párszor a remény, de hiunak bizonyult, április 28 án d. u. 3 órakor a nemes lélek elszállt porhüvelyéből, hagyva itten gyászt és kibeszélhetetlen bánatot.

Temetésén ott volt az egész város s nagyrészben a vidék közönsége. Mert hiszen ő e vármegye magyar városainak egyik legnagyobb jöltevéje volt. Ő hozzá fordult mindenki tanácsért és nem hiába, mert az ő jó lelke mindenkin segített.

A gyászos háznál Darabanth Gusztáv vallástanár kérte a gyászolokra a vigasztalás erejét az iskola előtt Dobay Sándor iskolai igazgató vett bucsut a távozótól, a templomban én mutattam be munkás életét s a temetőben Takács Lajos mondott felette imát. — Végül a técsői polgárok nevében, — kiknek legközelebb képviselőjelöltjük volt, Sófalusy József mondott Isten hozását.

Isten veled nemes lélek! Dicsekedésünk tárgya valál, mindnyájan szerettünk s kegyelettel őrizzük emléked! Érdemeket szereztél reá!

M.-Sziget, 1900. Jun.

Ssikssay Zoltán
ev. ref. lelkész.

A D A T O K

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez.

75. A nagykárolyi ev. ref. egyház története.

III-ik SZAKASZ.

(Vége.)

Inspektorok, Vice Praesesek és főgondnokok:

A Carolina resolutio következtében, 1734. nov. 4-én tartott Bodrogkereszturi uri zsinat oly határozatot hozott, hogy az egyházkerületekben fő, az egyházmegyékben pedig segédgondnokot kell választani, a papi kormányzók mellé, kik védőleg folytanak be az egyházi dolgokba: ezen idő óta lett az egyházkerületeknek fő, az egyházmegyéknek pedig segédgondnoka.

Néhol a főgondnoki hivatalt az egyházakban, „inspektori“, másutt „vice praesesnek“ nevezték, úgyelve a XCIX-dik gelei-féle Canonra, mely az elnökséget a presbyteriumban kizárólag a lelkésznek hagyja fenn.

1756-ban első vice-praeses volt ezen egyházban Mede Ferencz, ki magát főszlopnak és pátrónusnak is nevezi.

Ugyan ekkor főbírája volt Asztalos István, de hogy ennek mi köre lehetett, nem tudhatni, hihető, hogy a vállaltalan és erkölcstelen életük felett ítélkezett?

1794-ben vice praeses lett Asztalos Mihály főszolgabíró.

1806. Iklódi László.

1811. Bakó András,

1824. Borzovai Kallós József,

1835. Molnár József,

1849. Szalai Mihály,

1863. Balogh Ferencz,

1872. Kulin Imre,

1879. Gróf Dégenfeld József.

E két erélyes főgondnok kormányzásának köszönheti a nagykárolyi ref. egyház ujászületését.

Debreczeni István N-Károly város polgármestere. Az ő kormányzása alatt töröltetett el a belső hivatalnokok terménybeli fizetése s emeltetett 600 frtra egyenlő arányban a három tanító fizetése. Most az iskolák kibővítése s három tanerővel felszaporítása van tervbe véve: hisszük, hogy a terv rövid időn sikerülni fog.

Iskolamesterek a legrégibb időben, gymnasiumi és elemi iskolai tanterv. A nagykárolyi ref. egyházban a mult század végéig csak egy fi- és egy elemi leány iskola volt.

Az 1790—1. országos törvény visszahelyezvén hitfelekezetünket önkormányzati jogaiba, az iskolák s nevelésügy fejlesztésére is szabadabb mozgást biztosított.

E korban a középiskolák rendezésének kérdése, mindinkább előtérbe lépett.

Mélyen érezte egy középiskola felállításának szükségét Nagy-Károly város ref. vidéke, sőt maga a nagykárolyi ref. egyház is.

Igy állította fel nagy áldozatkészséggel hat osztályra berendezett gymnasiumát, a melynek tanára egyszersmind a rendes lelkész mellett, segédlelkézi teendőket is végzett.

E hatosztályu gymnasiumban előadattak röviden mindazon tantárgyak, melyek a debreczeni főiskolában terjedelmesen tanítottak.

E hatosztályu gymnasium fennállt az 1851. évig a mikor az absolut császári kormány kimondotta, hogy

jövőre csak azon középiskolák bizonyítványai birnak érvényel, melyek egész gymnasiumi tanintézeteket 12, fél gymnasiumaikat hat tanárral s lehető felemelt fizetéssel képesek átalakítani, s miután az egyház korlátolt anyagi viszonyai miatt e rendeletnek eleget nem tehetett, kénytelen volt azt beszüntetni.

E hatosztályu gymnasiumban az 1851. évig következő tantárgyak adattak elő.

1. Különböző ker. felekezetek értelme, systematica theologia.

2. Magyar és latin költészetten, elméletileg és gyakorlatilag.

3. Görög-római hitregetan.

4. Ó-történettanból, az ázsiai és afrikai népek története.

5. Földünk természetrajza.

6. Magyarok története, az osztrákházbóli örökös fejedelmek.

7. Természetten.

8. Magyarok története, a mohácsi vésztől az osztrákházbóli örökös fejedelmek.

9. A természeti testekről és azok tulajdonairól.

10. Magyarok története a fejedelmek korától az árpádházbóli királyok kihaltáig.

11. P. O. Naso Metamorphosisából a 10 első mese magyarul.

12. A Horatius-Flaccus jelesebb 15 ódájának magyarra fordítása.

13. Cornelius-Nepos jeles hadvezérekről írott művéből Themistocles és Aristides magyarit.

14. Langius Coloquiumából a Tirocinium ford.

15. Német gyakorlatok magyaritva Márton gram.

16. Német nyelven írt mesék magyaritása.

17. Német- és latin-nyelv elemei.

18. Általános ó-földirat.

19. Általános új-földirat.

20. Rendes törtékkel a négy művelet.

21. Társaság- és arány-szabályok.

22. Mértan elemei.

23. Rajz.

24. Szépirás, éneklés.

Iskolamesterek 1812-ig.

1734. Csengeri István.	1796. Arany István.
1750. Papp György.	1798. Csobod István.
1771. Vég Mihály.	1799. Losonczy Dániel.
1776. Szalai Mihály.	1805. Séllei József.
1789. Kovács János.	1807. Váradi Sámuel.
1790. Iván Péter.	1810. Fekete József.

Professorok egyszersmind káplánok.

1812. Mester Ferenc.	1855. Nagy Károly,
1814. Molnár József.	1858. Ablonczy József,
1818. Murvai Miklós.	1866. Lengyel Pál.
1825. Makai István.	1869. Dézsi József.
1831. Német Albert.	1870. Buzás Lajos.
1833. Böcsi Mihály.	1871. Mády Lajos.
1840. Nagy Gáspár.	1883. Bugyi Mihály.
1846. Dobi István.	1877. Kósa Ede.
1847. Asztalos György, ideiglenesen.	1879. Boros Mihály.
1848. Dienes Balázs.	1880. Berei József.
1850. Csigi Ferenc.	1884. Kincses István.
	1892. Asztalos Kálmán.

A ref. népiskola.

Hogy minő gondot fordított a ref. egyház eleitől fogva a nevelés és oktatás ügyére, kitészik ez részint az egyházmegyék, részint az egyes egyházak jegyzőkönyveiből.

Ugyanis az 1685. év nov. 4-én tartott egyházmegyei gyűlés azt rendeli, hogy a melyik Rektor, a következő gyűlésig a katechismusból 40 kérdést meg nem tanul, fél köből buza fizetésre büntetetik.

Később, heti feladványt kaptak a Rektorok a katechismusból, mely kérdéseket a papok, büntetés terhe alatt minden héten kikérdezni tartoztak.

1738. évi egyházmegyei gyűlés, mely Avas-Ujvárosban tartatott a hanyag tanítókat hivatal-vesztésre ítéli.*

Az 1767. ápr. 10. N.-Károlyban tartott egyházmegyei gyűlés egy tanítót, mert exáment nem adott, 60 frt pénzbüntetésben marasztalta el.

1774 márc. 9. N.-Károlyban tartott gyűlés, egy rektort, hanyag tanítás és kalandos élet folytatás miatt 24 botütésre ítelt el.

A régiebb időben egy fi- — rektor — és egy kántor-tanító oktatták a fi- és leány-gyermekeket egymástól elkülönítve, legfőbb tantárgyak voltak: vallás, irás, olvasás, számolás, zsoltár- és dicséret-versek tanulása és éneklése, később, midőn a fiiskola felszaporodván túltömötté lett az elemi osztályok vezetésére segédtanítók, — praceptorok — alkalmaztattak.

Ilyen segédtanítók voltak a következők:

1765. Székely István.	1847. Nagy Sándor.
1777. Kiss János.	1850. Kovács György.
1781. Molnár Ferenc.	1853. Szabó Ferenc.
1783. Szerző Mihály.	1859. Deli József.
1784. Vetési József.	1861. Jákó Mihály.
1815. Karai József.	1863. Sáfár Imre.
1818. Nagy István.	1864. Ajtai Lajos.
1820. Kádár János.	1866. Német Antal.
1822. Tótfalusi Dániel.	1867. Fornosi Mihály.
1827. Juhász Lajos.	1870. Turzó Endre.
1831. Böcsi Gábor.	1872. Tordai Károly.
1838. Kása Imre.	1874. Jobbágy Samu.
1840. Szikszay Imre.	1875. Báthori Sándor.
1845. Huszti Mihály.	1881. Dávid Sándor.
	1890. Lukács Mihály.

Leánytanítók egyszersmind kántorok.

1749. Egy asszony.	1831. Tóth József.
1761. Erdei Ferenc.	1833. Kalith István.
1777. Nagy János.	1850. Erdélyi Indali Péter.
1780. Baksay Pál.	1851. Bagoly Sándor.
1811. Tóth Gergely.	1854. Juhász Lajos.
1815. Rákosi Márton.	1889. Elekes Kálmán.
1827. Hajdú Pál.	1891. Tötös János.

Asztalos György,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tisztelettel kérjük mindazon t. lelkész társainkat, kik az egyházkerületi közgyűlés határozata értelmében egyházuk történelmét megírták, s lapunkban közzé óhajtják tenni, hogy a kéziratokat sziveskedjenek szerkesztőségünknek mielőbb rendelkezésére bocsátani, minthogy a nálunk levő készlet már fogytán van.

— Gyülekezeteink köréből. A győrtelki ev. ref. egyház lelkészi állomását Juhász László meg-

* Szatm. egyh. megye tört. Kiss Kálmán. 150. l.

választott lelkész, főiskolánk volt jeles növendéke s legutóbb gymnasiumi helyettes tanára, f. hó elején foglalta el. — *A poklosteleki egyház* Könyves Tóth Sámuel budapesti s. lelkészt hívta meg lelképásztorául.

— **Az Erzsébet-királyné ösztöndíj-alapítványra** a mely főiskolánk szegénysorsú, törekvő növendékeinek felekezeti különbség nélkül leendő gyámolítására van hivatva, újabban Sass Béla theol. akad. tanár (40 kor. ajánlatának utolsó részletéül) 5 koronát fizetett be. Az alapítvány jelenlegi anyagi ereje készpénzben 6009 korona és 38 fillér, a mely összeg a debreceni takarékos és hitelintézet részvénytársaság 4455. számú betéti könyvén gyümölcsözőleg van elhelyezve. Tisztelettel kérjük mindazokat, kik e nemes célú alapítványra aláírt ajánlataikat még be nem fizették, hogy szíveskedjenek azokat mielőbb eljuttatni *Márk Endre* egyházkerületi és főiskolai ügyész úrhoz (*Debrecen, ref. főiskola*), ez alapítvány buzgó gyűjtőjéhez.

Felvételi hirdetés. A Nagypénteki Ref. Társaság a budaörsi kamara-erdőben épített Erzsébet-menedékházába az őszszel tiz 6—7. éves fiut s ugyanannyi leányt, összesen husz gyermeket vesz fel. A felvételnél vallás, nemzetiség, illetőség, a gyermekek törvényes vagy törvénytelen volta s az, hogy szülők vannak-e vagy nincsenek, különbséget nem tesz. Egyedüli jogczim az elhagyatottság, a nyomor. A gyermekek az elemi népiskola első s második osztályába vétetnek fel s az állami népiskolai tantervben foglalt tárgyak mellett házi munkákra, kertészkedésre, házi iparra taníttatnak, hogy később mint eselédék, munkások, esetleg iparosok vagy földmivesek kenyerüket megkereshessék. A felvett gyermekek a menedékházban az iskolaköteles kor határai között 6—12, illetőleg 12—15 éves korukig neveltetnek. A folyamodványok augusztus 1-éig Dr. Kiss Áron elnökhöz (I. Györi ut 9. sz.) adandók be. A folyamodványokhoz melléklendők: családi értesítő, illetőleg kereszt (vagy születési) levél, vagyoni s erkölcsi bizonyítvány. Ha a felszerelés hiányos, a szükséges adatok beszerzéséről a mennyire lehetséges, az elnökség gondoskodik. Züllő félben levő, teljesen elhagyatott gyermekeknél elég az egyházi vagy polgári hatóság ajánlata is. A folyamodók kérvényeik sorsáról augusztus 20-áig értesítetni fognak. Budapesten, 1900. július 1. Dr. Kiss Áron elnök.

Értesítés. A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján az 1900—1901. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-étől 12-éig eszközöndők; az előadások pedig szeptember 17-én veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szept. 13—15-ik napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedélylyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-étől 15-éig terjed. **Jegyzet.** A jogakadémiai hallgatók vallásfelekezeti különbség nélkül részesülhetnek a Collegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított *félévi* díjak a következők: ebéd és vacsoráért 62 K., ebédért 38 K.) Az erre érdemesek igényt tarthatnak a Collegium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsuk tandíjmentesítésre, tápintézeti díj elengedésre s a jelentékeny alapítványokkal rendelkező „Jogász segély-egylet” támogatására számíthatnak. A jogakadémiai ifjusági-, valamint a collegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére fog állani. Mindennemű felvilágosításokkal szívesen szolgál Eperjesen, 1900. jun. havában. A jogakadémia igazgatósága.

A német császár eislebeni beszéde. Junius 12. folyt le Eislebenben a mansfeldi bányásztársaság 700 éves fennállásának emlékünnepe. Ez az ünnep Eisleben városának és a mansfeldi grófságnak Lutherrel s a reformatióval való sokféle összeköttetésénél fogva természetesen protestáns jelleget nyert. Az „Ein feste Burg“-ot énekelték és az ünnepi pohárköszöntőre azt a serleget nyújtották oda a császárnak, a melyet egykor Wasa Gusztáv király ajándékozott volt a reformatornak. Az a beszéd, a melyet a császár az eislebeni piacon, lóhátról, az ünneplő közönséghez intézett, egész melegséggel foglalkozott ezekkel a vonatkozásokkal. Sajnos, a különböző hírlapi értesítésekből nem lehet a beszéd teljes és authenticus szövegét összeállítanunk, de az alábbiak, részben épen ultramontán források nyomán, kétségen kívül állanak. A császár az ünneplő város és vidék nagy történelmi emlékeiből indult ki. A mansfeldi gróf jelszavához csatlakozott, a melyet ő is magáévá tett: *mégis*, a mi a becsületes törekvés szilárdságát leöli, minden akadályok s ellenségeskedések dacára is. Majd mint eme jelszónak tündöklő mintaképe hivatkozott a mansfeldi nagy bányászfiúra, a reformatorra, „a ki számunkra az evangéliumi igazságot hozta, ki velünk azt megtaláltatta.” „És mi a magunk evangéliumi hitére ugyanazt a jelszót alkalmazhatjuk, s azt magasra kell emelnünk és szentnek tartanunk míg közülünk csak egy is él, vagy ivadéka lesz.” A svéd király-serleg aztán, a melylyel megkínálták, úgy látszik Gusztáv Adolfra terelte a császár figyelmét, a kiről azt a vallomást tette, hogy „vérét evangéliumi hitünk szent ügyéért ontotta” s különösen ez a nyilatkozat volt az, a mely a centrum sajtóját olyan kritikára készítette, a mely tisztán szemlélteti velünk, hogy — néhai Frigyes császáruak, a jelenlegi császár édes atyjának szavaival élve — a jelenlegi német birodalomban már alig szabad kimondani az embernek, hogy evangelicus. Különben — mint Beyschlag megjegyzi — majd megváltik, hogy a császári „*mégis*” nyújt-e a porosz kormányznak annyi támpontot, hogy a cultus-miniszterium államtitkár-jelöltjét Küglert, egy határozott porosz-protestans álláspontú férfiút, fenn tudja tartani az ultramontán sajtó arcátlan handabandázása ellenében, mely a kinevezés ellen, mint a centrum kormányzasi jogainak megsértése ellen, tiltakozik.

— **Érettségi vizsgások találkozója.** Azok, kik 1879-ben Debrecenben érettségi vizsgát tettek, f. hó 3-án tartották meg összejövetelüket a főiskola disztermében. Az ország különböző vidékeiről 24-en jöttek össze az egykori tanuló társak, köztük Révész Kálmán esperes Kassáról (feleségével s gyermekével) Dr. Bihari Mór s dr. Kunos Ignác Budapestről, Sulyok István, Kurovzski Ferenc N. Váradról, dr. Gonda Mór (feleségével, gyermekeivel) Pancsováról, Kovács Gyula (feleségével) Hosszú-Palyiból, Márton Sándor (feleségével, gyermekével) s dr. Sternberg Géza N.-Károlyból, Benischke Imre (feleségével, gyermekével) Szolnokról, Ács Nagy Sándor (feleségével gyermekével) Nádudvarról, dr. Udvarhelyi Károly (feleségével) Főthről, Végh József Érsemlyénből, Szabó József H.-Sz.-Imréről, Vitéz Ignác Kemeceáról, Vass Géza Beregszászról, Bittó József Boros-Jenőről; dr. Borbély Imre, dr. Magoss György, dr. Megyeri Pál Muraközy László, Nagy József, dr. Tüdös Kálmán Vecsey Zoltán helyből. Az *alma-materre* való kegyeletes visszaemlékezés hatása alatt dr. Bihari Mór budapesti ügyvéd a leendő egyetem alapjára 1000 koronás adományát jelentette be s ígéretet tett, hogy az 1909-ben leendő találkozás alkalmával még

tekintélyesebb összeggel fejezi ki háláját a debreceni főiskola iránt. A nemes tettnek nincs szüksége dicsérő szavakra. A találkozó délből az „Angol királynő” éttermében. este a nagyerdőn gyűltek össze, hol többen feleségökkel s gyermekökkel együtt jelentek meg. Egykori kedves és szeretve tisztelt tanáraik közül már csak hármat találtak életben, kik közül csak Géresi Kálmán tankerületi főigazgatót tisztelhetők körükben, mert Tóth József immár nyugalomba vonult jóemlékű tanárakat családi szomorú körülményei, Nagy Eleket pedig az épen ez időben Temesváron tartott országos tanár-gyűlés tartotta távol. Az alma materre, kedves tanáraikra s a régi diákkori eseményekre való visszaemlékezés közt mindvégig derült és vidám hangulatban folyt le a viszontlátás emlékére tartott közébed és vacsora, melyet a jelenlegi gymnasiumi és akadémiai igazgatók is jelenlétükkel tiszteltek meg.

— **Róm. kath. halottnál református pap.** Néhány hete múlt csak, hogy a lapok Szabó László elhunyt zentai volt képviselő temetésének körülményeit közölték. Most hasonló eset ismétlődéséről tudósítanak bennünket. Volf Ede p. ü. szemlész néhány évvel ezelőtt polgári házasságot kötött egy izraelita vallású nővel, ki annyira engedékeny volt, hogy a születendő gyermekek vallásos nevelését illetőleg a róm. kath. egyház javára kötött megegyezést, mégis midőn a férj súlyos betegségbe esvén Ghymesen keresett üdülést s állapotának aggasztóan rosszabbra fordulásakor az illetékes plebánost a haldoklók szentségének kiszolgáltatása végett magához kéréte, azt a választ nyerte, hogy a kérelem mindaddig nem teljesíthető, míg a vele lévő „személyt” — az önfeláldozó szeretettel ápoló törvényes nőt — el nem üzi magától s egyúttal az is ki lett jelentve, hogy elhalálozás eseté egyházi szertartással nem fog eltemettetni. Így múlt ki azután a szerencsétlen ember nem sokára, vallásának vigasza nélkül, így jelent meg azután az „egyedül üdvözülők” közül kiteszítottnak koporsójánál Sedivy László nyitrai református lelkész s a kegyelet nyilatkozás fokozása végett kivonult negyedi református dalárda megható énekei közben s a plebánosok rideg példáját éppen nem követő nagyszámú róm. kath. közönség előtt szép gyászbeszédet tartott, az irgalmas samaritánus evangéliumi történetéből kiindulva, azt fejtegetvén, hogy Krisztus szolgáinak és igaz követőinek mi a kötelességük az élők és hallottak iránt. Részvétüknek szép megnyilatkozásáról tettek tanúságot a nyitrai m. kir. pénzügyőrök is, megjelenve élükön Kapitány Gyula p. ü. biztossal s koszorút helyezve pályatársuk ravatalára. Így kísérték azután nyugalma helyére azt, kinek emberi voltát a Krisztuséval nagyon is ellenkező, embertelen vallási elvek és egyházfegyelmi szabályzatok akarták kétségbe vonni. Ugyan meddig tart még az ily szörnyű lelki gyámokodás, vagyis zsarnokság alá vetett hívek türelme? (Prot. egyh. és isk. lap.)

— **Halálozás.** Főiskolánk tevékeny gazdáját Szabó Józsefet súlyos csapás érte szerető hitvesének Polgár Szabó Józsefné szül. Fejes Eszter asszonyának élete 44. boldog házassága 23. évében július hó 3. hosszas szenvedés után történt elhunytával. A megboldogult hült tetemeit f. hó 5. Csiky Lajos főiskolai lelkésznek a nagytemplomban tartott oratóija után, a főisk. tanári kar s a városi társadalom mély részvéte mellett helyezték örök nyugalomra a Kossuth-utcai temetőben. Legyen áldott emlékezete.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz Felhívjuk tehát szives olvasóink figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

Szerkesztői üzenet.

M. Gy. Debreczen. Verseiből örömmel győződünk meg lelke nemességéről, ideális, fenkölt gondolkodásáról s az igazi bölcselő költészet iránti hajlamáról. — Maguk a versek azonban még nem ütök meg a nyilvánosság mértékét. — A gondolatmenet szakadozott, kivált a másodikban nagyon is töredékes, hiányos. Bár verselési képessége kitűnik, folytonosan érezhető még rajtuk a formával való küzdés: a gondolat csak itt-ott találja meg a neki megfelelő alakot. — Épen ezért nem is közelíthetjük, de a megkezdett út folytatására szívesen buzdítjuk — azzal a figyelemzetéssel, hogy legszigorúbb bírása önmaga legyen s mit irt, ne siessen vele a nyilvánosságra.

TARTALOM-LEGYZEK: Aratás idején. E. - - Tárca: Mit várhatunk a jövőben körülbelől. Juhász László. — Tan-ügy. Visszatekintés. Spectator. — Nekrológ. Viski Krúszelyi Bálint. Szikszay Zoltán ev. ref. lelkész. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő nagy-károlyi ev. ref. egyház történetéhez. Asztalos György. — Külön-félék. — Szerk. üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásat.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület **pápai főiskolájának theologiai akadémiájában** üresedésben levő **egyház történeti tanszékre** f. évi május hó 25-én közzétett pályázati hirdetés határideje, miután a beadott egy pályázati kérvény sem volt a szükséges mellékletekkel ellátva, meghosszabbítottak.

Felhivatnak tehát azon ev. reform. vallású, magyar honosságú lelkészek, kik a Konvent által megállapított theol. akadémiai tanári minősítéssel bírnak s ez állást elnyerni óhajtják, hogy **az érettségi bizonyítvánnyal, a képesítettséget, nyelvismeretet,** eddigi szolgálatot, családi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal felszerelt kérvényeiket **folyó évi aug. hó 31-ig** adják be **Antal Gábor püspök úrhoz** Rév-Komáromba.

A megválasztott köteles heti 11 órán a ker. egyháztörténelmet, magyar prot. egyh. történelmet, az ó-és új-szövetségi kánon történetét s theol. encyclopaediát adni elő s állomását, melynek javadalma 3000 korona törzsfizetés, 600 korona lakbér, 200 korona korpótlék 5-szor, legkésőbb f. évi október hó 1-én elfoglalni.

Ó-Szőny, 1900. július 9.

Dr. Darányi Ignác,
vil. főisk. gondnok.

Csike Lajos
egyh. főisk. gondnok.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. egyház felsőbb leányiskolájánál s az ezzel kapcsolatos tanítónő-képezdénél tornászati-, szépírási és rajz-tanítónői állásra ismét pályázat hirdettetik.

Heti órák legmagasabb száma 24.

Javadalmazás: 1200 korona fizetés, 300 korona lakbér, öt ízben 120 koronás ötödéves korpótlék, melyek évnegyedes részletekben előlegesen fizettetnek.

A megválasztott az országos tanítói nyugdíj-és gyámintézet jogosult és kötelezett tagja.

Pályázhatnak a *polgári iskolából bármely szakra és a torna-tanításra képesített ev. ref. vallású tanítónők* azon kötelezettséggel, hogy a szépírást s a mennyiben képesek, a rajzot is tanítják s ezek tanítására majd képesítést is szereznek.

Keresztlevéllel, képesítő oklevelekkel, erkölcsi, egészségi, esetleg szolgálati bizonyítványokkal felszerelt kérvények július hó 31-dikének délután 5 órájáig Dóczy Gedeon igazgató tanárhoz juttatandók.

A megválasztott köteles állását folyó évi szeptember hó első napján elfoglalni s ezt az iskolai év folyamán el nem hagyhatja.

Kelt Debreczenben, az 1900. évi jul. hó 6-án.

Kiss Albert,
az igazgató-tanács elnöke.

Pályázat.

A *turkevei* ev. reform. egyház pályázatot hirdet két *nőtanítói* állásra.

I. Javadalom:

A) Az V—VI. leányosztály vezetésével megbízandó tanítónő számára: 1050 korona, az egyház pénztárából évnegyedes részletekben előre fizetve és két szobás lakás.

B) Az I—II. leányosztály vezetésével megbízandó tanítónő számára 920 korona, szintén évnegyedes részletekben előre fizetve és két szobás lakás.

II. Kötelesség:

A nevezett osztályok tanterv szerinti vezetése s a női kézimunka tanítása.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles nőtanítók. A megválasztandók egy évi sikeres működés után állandósíttatnak. A kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi augusztus 1-ig alulírottához küldendők.

Turkeve, 1900. július 8.

Szabó Sándor,
ev. reform. lelkész.

1—2

Pályázat.

A hajdu-nánási ev. ref. egyház által fenntartott hat osztályu elemi leányiskola 2: két rendes tanítónői állására.

Fizetés mindenik állomásonál évi 1040 korona készpénz és 160 korona lakbér, összesen tehát 1200 korona évnegyedenként előre fizetve az egyházi pénztárból.

Kötelességök a tiszántúli ev. ref. egyházkerület A. tanterve szerint tanítani a vezetősökre bízott bármelyik osztályát a leányiskolának, a női kézimunkát is ideértve még az esetleg e célra egyesítendő parallel osztályban is és pedig minden különös díjazás nélkül.

Pályázhatnak ev. ref. vallású tanítónők, kiknek már oklevelök van.

Állásukat e folyó 1900. év szeptember első napján kötelesek elfoglalni s csak egy évi próba év után számíthatnak állandósításra

Pályázati kérvényüket, oklevél, születési, esetleg szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve, e folyó év augusztus hó 1-ső napjáig okvetetlenül küldjék be az ev. ref. iskolaszék elnökségéhez.

Hajdu-Nánás, 1900. június hó.

Pákosdi Lajos,
ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

3—3.

„Egy új reformáció küszöbén“

vagyis a XX-ik század, mint a róm. kath. egyház életének utolsó évszázada.

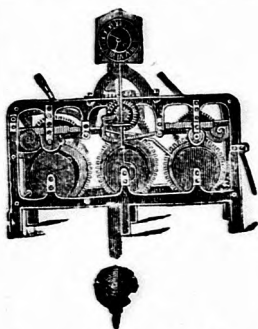
Irta: Tóvölgyi Titusz.

Ára postán küldve, bérmentve 4 korona, lelkészek és tanítóknak 2 korona 50 fillér.

Azok a lelkész urak, kik a könyvet már megrendelték, és tartalma meggyőzte őket arról, hogy terjesztésével az ügynek szolgálatot tesznek, egész tisztelettel fölkéretnek, szíveskedjenek hozzánk fordulni és mi kívánatra (a könyvek árának három havi határidőn belüli megküldése mellett, példányát 2 koronába számítva) a megrendelt könyveket azonnal postára tesszük.

Kiváló tisztelettel

Egy új reformáció küszöbén
kiadóhivatala
BUDAPEST,
VII., Rottenbiller-utca 1.

Torony-órák,

palota,
városházi, gyári- és
laktanya-órák
berendezését

a legelőnyösebben eszközli
Meyer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár gőzerő berendezéssel
BUDAPEST, VII., Kazinczy-utca 3. szám.
Képes árjegyzékek és költségjegyzékek bérmentve.

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt,
1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

KI AKAR

egyéves önkéntes

LENNI?

Mindazon ifjak, kik az előirt iskolákat nem végezték, előkészültségükre és foglalkozásukra való tekintet nélkül megszerezhetik az **egyéves önkéntesi jogot**. Aki már sor alatt állott, elkésett. Születési év közlendő.

Prospektust ingyen és bérmentve küld

LICHTBLAU ALBERT

a katonai előkészítő tanf. igazgatója
Debreczenben.

Tanbizottság: eddei **DRAUGENTZ JÁNOS** m. kir. honvédezredes ny. és **MAYER ADOLF** cs. és kir. őrnagy ny.

Felügyelő: a nm. vallás- és közokt.-ügyi m. kir. miniszt. megbízásából a tank. főigazgató.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.